

A Comparative Study of Translation Equivalents for Tamyiz in Nahj al-Balagha Based on Ladmiraal's Theory: A Case Study of the Translations by Maadi-Khah and Zamani

Sayyed Mohammad Razi Mostafavinia^{1✉}, Fahimeh Masoumi², Tayebah Nasrollahi³,
Fateme Akhoundnataj⁴

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, University of Qom, Qom, Iran. Email: mr.mostafavinia@qom.ac.ir
2. Level Three Seminary Studies, Jamiat al-Zahra, Qom, Iran. Email: masoumy.f@gmail.com
3. Level Three Seminary Studies, Jamiat al-Zahra, Qom, Iran. Email: mnasr2121@gmail.com
4. Level Two Seminary Studies, Jamiat al-Zahra, Qom, Iran. Email: akhound.nataj@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Receive Date: 22 January 2025

Revise Date: 27 August 2025

Accept Date: 03 September 2025

Available Online: 03 September 2025

Keywords:

Nahj al-Balagha;
Tamyiz (accusative of
specification);
finding translation equivalents;
Ladmiraal;
connotation

ABSTRACT

Objective: This study evaluates the Persian translations of tamyiz constructions in Nahj al-Balagha by Maadi-Khah and Zamani through Ladmiraal's framework of translation criticism. As a collection of Imam Ali's sermons, letters, and aphorisms, Nahj al-Balagha occupies an important position in Islamic cultural heritage. Its linguistic richness provides scope for translation assessment through approaches compatible with the nature of religious discourse. The study examines how the translators convey these constructions and how their choices reflect their understanding of the sermons' meanings and contexts.

Method: The research adopts a comparative approach and an inductive method, restricting its analysis to tamyiz as a single grammatical variable in the sermons. The corpus comprises fifteen sermons containing 128 instances of tamyiz, from which twenty-seven examples were selected for evaluation within Ladmiraal's theoretical framework. The analysis compares the two translations in relation to analysis and disambiguation, connotation, the unity of style and meaning, the translator's freedom of choice, and the evocation of textual atmosphere.

Results: The findings indicate that Maadi-Khah's translation demonstrates greater correspondence with the framework, whereas Zamani's translation displays less correspondence in relation to its intended readership. Both translators adopt a target-oriented approach, prioritizing the sermons' message and recreating expressions in Persian. The principles examined are observable in both translations, although their application differs. Maadi-Khah conveys the textual context more effectively through attention to the evocation of atmosphere and more frequently reconstructs meaning through connotation. Zamani, in contrast, makes greater use of the translator's freedom of choice.

Conclusion: The comparison shows that a shared orientation toward the target language does not entail identical strategies for rendering tamyiz. Differences emerge particularly in the reconstruction of implied meaning, the representation of context, and the exercise of translational choice. Within the selected examples, Maadi-Khah's closer correspondence with Ladmiraal's framework is associated with greater attention to context and connotative meaning. These findings clarify how the two translators recreate the sermons' message while adopting distinct approaches to the relationship between linguistic expression and meaning.

Cite this article: Mostafavinia, S. M. R., Masoumi, F., Nasrollahi, T., & Akhoundnataj, F. (2026). A comparative study of translation equivalents for tamyiz in Nahj al-Balagha based on Ladmiraal's theory: A case study of the translations by Maadi-Khah and Zamani. *Journal of Islamic Literary Studies*, 5(2), 79-96. <https://doi.org/10.22034/jilr.2025.143006.1233>

© The Author(s) retain the copyright.

DOI: <https://doi.org/10.22034/jilr.2025.143006.1233>

Publisher: University of Kurdistan.

Introduction

Nahj al-Balagha, a collection of Imam Ali's sermons, letters, and aphorisms, presents challenges for translation because its meanings emerge through the interaction of grammatical structure, rhetorical expression, and textual context. Rendering its Arabic constructions into Persian therefore requires more than selecting dictionary equivalents. A word's grammatical function may coexist with several possible contextual meanings, while structural differences between the two languages may necessitate reformulation. Tamyiz, the accusative of specification, provides a focus for examining how translators negotiate these relationships and preserve meaning through changes in grammatical form.

This study compares the translations of tamyiz by Abdolmajid Maadi-Khah and Mostafa Zamani through Jean-Rene Ladmira's framework of translation criticism. Whereas previous studies have applied this framework to other translations of Nahj al-Balagha, the present research addresses its application to these two translators and this grammatical construction. It investigates which principles are most evident in their renderings, which translation corresponds more closely to the framework, and how their respective strengths and weaknesses affect translation quality. Ladmira's emphasis on conveying meaning while allowing flexibility in target-language expression provides the basis for this comparison. The framework is treated as compatible with the religious character of the source because it distinguishes the author's message from the translator's means of presenting it.

Methodology

The research follows a qualitative, comparative design and an inductive method, drawing on the American school of comparative studies. From the 128 instances of tamyiz identified in the sermons, twenty-seven examples across fifteen selected sermons are examined. The study classifies ten examples as subject-derived tamyiz, thirteen as object-derived tamyiz, and four as non-transformed tamyiz. Each Arabic passage is presented alongside its Persian translations, followed by grammatical identification and comparative assessment. Alternative translations are proposed for selected passages after the strengths and weaknesses of the existing renderings have been discussed.

The analysis applies five principles: analysis and disambiguation, connotation, the unity of style and meaning, the translator's freedom of choice, and the evocation of textual atmosphere. Connotation concerns the reconstruction of meanings implicit in the source text, including their clarification through additions. Stylistic unity requires attention to the interdependence of expression and content, while atmosphere involves recreating contextual meaning through interpretation. The assessment considers lexical selection, omissions, additions, sentence restructuring, and rhetorical emphasis. It allows grammatical shifts where these serve semantic transfer, and supplements close textual comparison with frequencies reported for each principle.

Results

The overall findings indicate that both translators adopt a target-oriented approach, prioritizing the sermons' message and reformulating Arabic expressions in Persian. Nevertheless, their correspondence with the five principles differs considerably. Both satisfy the criterion of analysis and disambiguation in five passages. Connotation is identified in thirteen examples in Maadi-Khah's translation and six in Zamani's, while the unity of style and meaning is identified in thirteen and four passages, respectively. Maadi-Khah also achieves more successful contextual evocation in twelve examples, compared with six for Zamani. Conversely, the translator's freedom of choice is recorded in six examples for Zamani and four for Maadi-Khah. Close reading associates Maadi-Khah's stronger performance with his attention to semantic distinctions and literary context. In Sermon 32, his equivalents distinguish oppression from

rebelliousness, whereas Zamani renders both through the semantic field of oppression. In Sermon 37, Maadi-Khah clarifies the contrast between restrained speech and precedence in action, conveying implications that are less evident in Zamani's reference to a weak voice. His division of a rhetorical question in Sermon 27 into two questions is likewise interpreted as strengthening emphasis while preserving stylistic and contextual relationships. These examples show how restructuring can support the transfer of implicit meaning.

The comparison nevertheless identifies passages in which Zamani performs more successfully. His rendering of the selected passage from Sermon 22 is assessed more favorably for its clarity and contextual effectiveness. In Sermon 27, the analysis finds his lexical choices for bodily suffering and intense anger more appropriate than Maadi-Khah's alternatives, although his handling of the causative verb is criticized. At the end of Sermon 56, Zamani's expressions of abundant bloodshed and extensive regret convey emphatic force more effectively. Maadi-Khah better preserves the metaphorical imagery in that passage but does not fully reproduce its emphasis. Overall correspondence with the framework therefore does not imply superiority in every instance.

The study reports that each translator leaves four instances of tamyiz untranslated. In Sermon 31, both omit an explicit equivalent for the term specifying temperament, weakening the contextual precision of their descriptions of Zubayr's mildness. Elsewhere, the relationship between omission and meaning is more complex: in Sermon 66, Zamani conveys the broader message without separately translating the tamyiz, whereas Maadi-Khah develops an interpretive reformulation. The analysis also criticizes some of Maadi-Khah's choices in Sermon 56, including his rendering of patience as resistance. These observations indicate that additions, omissions, and lexical substitutions must be evaluated within their particular semantic and rhetorical contexts.

Conclusion

Within the selected material, Maadi-Khah's translation corresponds more closely to Ladmiral's framework, especially in conveying connotation, maintaining the unity of style and meaning, and recreating textual atmosphere. Zamani's translation demonstrates a stronger tendency toward accessible reformulation and more frequent use of translational choice. The study relates this tendency to his orientation toward younger readers. Both translations are target-oriented, but their shared priority of conveying the message produces different balances between readability, interpretive expansion, semantic precision, and literary expression.

The findings support the practical relevance of Ladmiral's framework for evaluating the translation of grammatical constructions in religious discourse. Translating tamyiz successfully does not require reproducing its Arabic syntactic form; it requires identifying its contribution to meaning and recreating that contribution within Persian usage. The comparison also shows that readability alone does not ensure the preservation of contextual nuance or rhetorical force. By connecting grammatical analysis with five evaluative principles, the study clarifies the strengths and limitations of the two translations and the role of contextual interpretation in selecting appropriate equivalents.

بررسی تطبیقی معادل‌یابی ترجمه تمیز در نهج البلاغه بر اساس نظریه لادمیرال (مطالعه موردی: ترجمه معادی‌خواه و زمانی)

سید محمد رضی مصطفوی نیا^۱، فهیمه معصومی^۲، طیبه نصرالهی^۳، فاطمه آخوندناتج^۴

۱. نویسنده مسئول، دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه قم، قم، ایران. ایمیل: mr.mostafavinia@qom.ac.ir
۲. سطح سه حوزوی، جامعه الزهرا (سلام الله علیها)، قم، ایران. ایمیل: masumy.f@gmail.com
۳. سطح سه حوزوی، جامعه الزهرا (سلام الله علیها)، قم، ایران. ایمیل: mnasr2121@gmail.com
۴. سطح دو حوزوی، جامعه الزهرا (سلام الله علیها)، قم، ایران. ایمیل: akhound.nataj@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۰۳ بهمن ۱۴۰۳
تاریخ بازنگری: ۰۵ شهریور ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش: ۱۲ شهریور ۱۴۰۴
تاریخ انتشار: ۱۲ شهریور ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

نهج البلاغه؛
تمیز؛
معادل‌یابی؛
لادمیرال؛
دلالت ضمنی

هدف: پژوهش حاضر با هدف ارزیابی ترجمه‌های فارسی معادی‌خواه و زمانی از ساخت‌های دارای تمیز در نهج البلاغه، بر اساس الگوی نقد ترجمه لادمیرال انجام شده است. نهج البلاغه، به‌عنوان مجموعه‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌های امام علی (ع)، جایگاهی برجسته در میراث فرهنگی اسلام دارد. ظرفیت‌های زبانی و غنای محتوایی این اثر، امکان بررسی ترجمه‌های آن را با رویکردهایی سازگار با ماهیت متن دینی فراهم می‌کند. این پژوهش چگونگی انتقال معنای ساخت‌های دارای تمیز و بازتاب شناخت مترجمان از معنا و بافت خطبه‌ها را در انتخاب‌های ترجمه‌ای آنان بررسی می‌کند.

روش پژوهش: پژوهش با رویکرد تطبیقی و روش استقرایی صورت گرفته و دامنه بررسی آن به تمیز، به‌عنوان یک متغیر دستوری در خطبه‌ها، محدود شده است. جامعه پژوهش شامل پانزده خطبه از نهج البلاغه است که در آن‌ها ۱۲۸ شاهد دارای تمیز شناسایی شده است. از میان این شواهد، ۲۷ نمونه برای ارزیابی در چارچوب نظری لادمیرال انتخاب شده‌اند. ترجمه‌های دو مترجم با توجه به اصول تحلیل و ابهام‌زدایی، دلالت ضمنی، اتحاد سبک و معنا، حق انتخاب مترجم و فضا‌سازی مقایسه شده‌اند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که ترجمه معادی‌خواه با الگوی مورد بررسی انطباق بیشتری دارد، درحالی‌که ترجمه زمانی، با توجه به نوع مخاطبان آن، انطباق کمتری نشان می‌دهد. هر دو مترجم رویکردی مقصدگرا دارند و با اولویت‌دادن به پیام خطبه‌ها، عبارت‌ها را در زبان فارسی بازآفرینی کرده‌اند. اصول بررسی‌شده در هر دو ترجمه مشاهده می‌شود، اما نحوه به‌کارگیری آن‌ها یکسان نیست. معادی‌خواه با توجه بیشتر به اصل فضا‌سازی، سیاق متن را بهتر منتقل کرده و بازآفرینی معنا بر پایه دلالت ضمنی نیز در ترجمه او بسامد بیشتری داشته است. در مقابل، زمانی بیشتر از اصل حق انتخاب مترجم بهره برده است.

نتیجه‌گیری: مقایسه دو ترجمه نشان می‌دهد که اشتراک در مقصدگرایی، لزوماً به اتخاذ راهبردهای یکسان در ترجمه تمیز نمی‌انجامد. تفاوت‌ها به‌ویژه در بازآفرینی معانی ضمنی، بازنمایی بافت و میزان استفاده از اختیار مترجم آشکار می‌شوند. در محدوده نمونه‌های منتخب، انطباق بیشتر ترجمه معادی‌خواه با الگوی لادمیرال با توجه بیشتر او به سیاق و دلالت‌های ضمنی همراه است. این یافته‌ها چگونگی بازآفرینی پیام خطبه‌ها در دو ترجمه و تفاوت رویکرد مترجمان به رابطه میان بیان زبانی و معنا را روشن می‌سازد.

استناد: مصطفوی نیا، سید محمد رضی؛ معصومی، فهیمه؛ نصرالهی، طیبه؛ و آخوندناتج، فاطمه. (۱۴۰۵). بررسی تطبیقی معادل‌یابی ترجمه تمیز در نهج البلاغه بر اساس نظریه لادمیرال (مطالعه موردی: ترجمه معادی‌خواه و زمانی). *دراسات الأدب الإسلامي*، ۵(۲)، ۷۹-۹۶.
<https://doi.org/10.22034/jilr.2025.143006.1233>

مقدمه

کتاب شریف نهج البلاغه به عنوان یکی از مصادیق آثار دینی غیر وحیانی، در لابه لای بلاغت پر عظمت خود، واژگان صریحی دارد که شناخت چنین واژگانی از نخستین اصول یک ترجمه دقیق به شمار می‌آید. گاهی مترجم در فرآیند ترجمه با واژه‌هایی در زبان مبدأ، مواجه می‌شود؛ هرچند ترجمه آن‌ها با توجه به نقش دستوری مهم است؛ اما ممکن است آن واژه در بافت زبان مقصد، به صورت همزمان دارای معادل‌های گوناگونی باشد. در این صورت انتخاب معادل تقریبی و مناسب، نیازمند آگاهی مترجم از ظرفیت‌های زبانی مبدأ و توجه به معانی آن است؛ زیرا در چنین سیاق‌هایی، در نظر گرفتن معانی لغوی همنشینی واژه را با سایر واژگان متن نامأنوس جلوه می‌دهد که منشأ چنین مسائلی را می‌توان در «تفاوت‌های واژگانی» و «تفاوت‌های دستوری» زبان مبدأ و مقصد دانست.

بر این اساس، نظریه‌های نقد ترجمه به عنوان چارچوب‌هایی برای جدال میان زبان مبدأ و مقصد به کار گرفته شده‌اند تا با در نظر گرفتن عوامل مختلف، در پرتوی آنها تفاوت‌ها و تأثیر متقابل فرهنگ‌های زبانی بر همدیگر سنجیده شوند. همچنین در پرتو چنین الگوهای نظری رویکرد مترجمان به کتاب‌های دینی - اسلامی و میزان وفاداری آنان به پیام اصلی گفتمان حاکم بر این کتاب‌ها ارزیابی شود. علاوه بر این، ترجمه آثار گوناگون همواره با جرح و تعدیلاتی مواجه است که گفته شده برای اظهار نظر درباره نقاط قوت و ضعف چنین تعدیلاتی، متن ترجمه از منظر الگوهای ترجمه بررسی شود (ر. ک: بیدخونی و آقا حسینی، ۱۴۰۰: ۳۳۱). از آنجاکه نهج البلاغه از دیرباز تاکنون محل اهتمام طیف‌های مختلفی از مترجمان قرار گرفته از پتانسیل لازم برای این مسئله برخوردار است. بر این اساس، از میان مترجمان آن، معادی‌خواه مترجم معاصر دینی و زمانی مترجم و پژوهشگر معاصر انتخاب شده‌اند تا با تطبیق الگوی ژان - رنه لادمیرال (۱۹۹۴)؛ نظریه پرداز مشهور فرانسوی، سطح کیفی ترجمه آنان تشخیص داده شود. لادمیرال که با نگاهی آسیب شناسانه الگوی خود را ارائه داده در تلاش است، مترجم را در دستیابی به معانی مختلف واژه کمک کند تا در این راستا، معانی متن را در قالب‌های گوناگون زبان مقصد تسهیل نماید.

دلیل تطبیق نظریه لادمیرال بر ترجمه نهج البلاغه این است که از نظر ایشان، مفهوم و پیام اصلی متن، متعلق به نویسنده است؛ اما نحوه فضا سازی و قرار دادن مفهوم در داخل این فضا برای انتقال به زبان مقصد، متعلق به مترجم می‌باشد، بنابراین چینی الگویی با نص دینی در تعارض نیست. از دیگر نکات کلیدی الگوی نظری لادمیرال دغدغه وی برای حفظ و انتقال درست معنا بوده بر این مبنا که معنا باید بدون هیچ گونه ابهامی، حتی با حفظ واژه زبان مبدأ یا به وسیله کاهش و افزایش تعداد واژگان زبان مقصد به صورت کاملاً شفاف به مخاطبان متن، برسد. این امر، بر دلیل گنجانیدن ترجمه‌های نهج البلاغه ذیل نظریه گفته شده می‌افزاید. حال، جستار پیش رو، با تکیه بر متغیر تمیز در خطبه‌های نهج البلاغه و با تکیه بر الگوی لادمیرال به مقایسه تطبیقی می‌پردازد. دلیل انتخاب نقش دستوری تمیز به این مسئله بر می‌گردد که مترجمان با بی‌توجهی، اغلب تمیز نسبت را در نقش مبتدا، فاعل، مفعول به و ... ترجمه کرده‌اند تا جایی که این گونه نحوی را در ذهن مخاطب فاقد تعادل و انعطاف نشان داده‌اند. اما، پژوهش پیش رو با رویکردی جدید به مقایسه فرایند ترجمه نهج البلاغه از منظر معادی‌خواه و زمانی می‌پردازد تا علاوه بر تشخیص نقاط قوت و ضعف مترجمان، به بررسی و تبیین چگونگی معادل‌یابی تمیز با استناد به مؤلفه‌های نظریه لادمیرال بپردازد. طبیعی است با تأکید لادمیرال بر انتقال صحیح معنا، نه تنها مقصد محور بودن در ترجمه نقش‌های دستوری خللی به تعادل نحوی وارد نمی‌کند؛ بلکه ترجمه براساس بافت زبانی مقصد، معنا را بهتر منتقل می‌کند.

پرسش‌های پژوهش

- پژوهش پیش رو در تلاش است با رویکرد کیفی و روش استقرائی و تکیه بر مکتب امریکایی به سؤالات زیر پاسخ دهد:
۱. کدام مؤلفه‌ها از الگوی لادمیرال بیشترین کاربرد را در برگردان زمانی و معادی‌خواه از نقش دستوری تمیز را دارند؟
 ۲. در مقایسه تطبیقی میان ترجمه زمانی و معادی‌خواه از تمیز، کدام یک بیشترین همسویی را با نظریه لادمیرال دارد؟
 ۳. با توجه به دو مقوله نقطه قوت و ضعف، کدام ترجمه از سطح مطلوب‌تری برخوردار است؟

پیشینه پژوهش

بررسی‌ها نشان می‌دهد که مطالعاتی پیرامون نظریه‌های ترجمه، از جمله لادمیرال صورت گرفته‌است که به دلیل تکیه بحث پیش‌رو بر نهج‌البلاغه از پرداختن به آنها صرف‌نظر می‌شود، و صرفاً مهم‌ترین پژوهش‌هایی که به تطبیق نظریه لادمیرال بر نهج‌البلاغه پرداخته‌اند، بیان می‌شوند.

نزدیک‌ترین پیشینه‌های مربوط به موضوع مورد بحث، مطالعاتی بوده که به تطبیق این نظریه، بر نهج‌البلاغه پرداخته‌اند؛ از جمله، مقاله علی صیادانی و سیامک اصغرپور (۱۳۹۶) با عنوان «ارزیابی فرآیند ترجمه واژگان نهج‌البلاغه بر اساس نظریه لادمیرال» که به ارزیابی نحوه ترجمه علی شیروانی از واژگان نهج‌البلاغه پرداخته‌اند و ترجمه ایشان را بین مقصدگرایی و مبدأگرایی در نوسان می‌بینند. با این حال، آن را از تکلف و پیچیدگی به دور تلقی می‌کنند.

عسگر بابازاده و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «نقد ترجمه محمد دشتی از حکمت‌های نهج‌البلاغه بر اساس الگوی لادمیرال (۱۹۹۴)» با تکیه بر ۱۱ مؤلفه لادمیرال به سنجش ترجمه دشتی پرداخته‌اند. از نظر نگارندگان، از آنجاکه هدف دشتی، انتقال پیام نهج‌البلاغه بوده تطبیق مؤلفه خوانایی بر ترجمه ایشان، بیشترین کاربرد را دارد.

زهره سلیمی و علیرضا نظری (۱۴۰۱) در مقاله «تحلیل و نقد ترجمه دشتی از نهج‌البلاغه با تکیه بر دیدگاه لادمیرال (مورد پژوهشی متن ده خطبه پایانی)» با انتخاب تعدادی از مؤلفه‌های نظریه گفته شده به این نتیجه رسیده‌اند که دشتی مترجمی مقصدگرا بوده که مفهوم را اصل، قرار داده‌است. از این نظر، با دیدگاه لادمیرال همسویی دارد.

پریسا فیضی (۱۴۰۳) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «کاربست علمی الگوی ژال رنه لادمیرال در ترجمه از عربی به فارسی» با انتخاب متون ترکیبی [دینی - ادبی قدیم، متون ادبی معاصر و متون روزآمد همچون مطبوعات] بر این باور است که کاربست مؤلفه‌های چنین نظریه‌ای، سبب انتقال ترجمه‌ای ساده، روان و عاری از پیچیدگی معنوی به مخاطب می‌شود. نویسنده به ذکر نمونه‌هایی از ترجمه شهیدی و فولادوند بسنده کرده‌است.

چنین به نظر می‌رسد که تاکنون تطبیق الگوی لادمیرال بر ترجمه معادی‌خواه و زمانی از نهج‌البلاغه، و نقش دستوری تمیز در همه ترجمه‌های نهج‌البلاغه محل اهتمام نبوده‌است. این مسئله، بر اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر می‌افزاید.

چارچوب نظری پژوهش

نظریه لادمیرال

ژان رنه لادمیرال فیلسوف، مترجم و یکی از نظریه‌پردازان مشهور فرانسوی که مبتکر دو نواژه مبدأگرایی و مقصدگرایی است، ضمن تأکید بر اندیشه محوری در رشته ترجمه‌شناسی، این دانش را عمل‌محور می‌داند. ایشان به عنوان یک مترجم با چالش‌ها و مشکلات ترجمه آشنا بوده، در این صورت نظریه‌پردازانی که فقط به مباحث نظری می‌پردازند را نقد کرده و به دنبال راه‌کاری برای رفع موانع و دستیابی به مقاصد معنایی با صحت و سهولت است. در این راستا، برای دستیابی به یک ترجمه مطلوب مؤلفه‌هایی کاربردی را پیشنهاد داده که در قالب الگوی لادمیرال در کتاب «گزاره‌هایی در باب ترجمه» (۱۴۰۰) رایج شده‌اند. ایشان در این کتاب، به ارائه راه‌حل‌هایی برای رویارویی با مشکلات ترجمه می‌پردازد (مهدی پور، ۱۳۹۰: ۴۸).

بر این اساس، مهم‌ترین راه‌حل‌ها و مؤلفه‌های الگوی لادمیرال در ترجمه که مبنای جستار کنونی قرار گرفته بیان می‌شوند. لادمیرال بر این باور است که نظریه‌های ترجمه باید به انتقال پیام و مفهوم، و رفع مشکلات مترجم کمک کند. بنابراین، از منظر ایشان، یکی از اصول در دستیابی به متن مبدأ، **تحلیل و ابهام‌زدایی** است (لادمیرال، ۱۴۰۰: ۷۹) به شرطی که در انتقال پیام اصلی، خلل معنایی وارد نشود. اصل دیگری که محوریت آسیب‌شناسی ترجمه‌ای لادمیرال بوده **دلالت ضمنی** است. بر این مبنای اساس نظریه ایشان را دو محور اصلی تشکیل می‌دهد؛ ۱- حوزه معنایی که لادمیرال از آن به «دلالت صریح» نام می‌برد. ۲- رده سبکی، سیاق یا به تعبیر لادمیرال «دلالت ضمنی». (لادمیرال ۱۴۰۰: ۱۲۳). وی معتقد است: دلالت ضمنی پاسخگوی بسیاری از مشکلات ترجمه است (همان: ۱۲۵). ترجمه بدین معنا نیست که گفته شود دارای مفهوم ثانویه و ارزش مکمل است؛ بلکه دلالت ضمنی مانند گنج باید از رسوبات زبان مبدأ استخراج شود و به سطح زبان مقصد برسد. مترجم باید در ترجمه از تکنیک تشدید معنا

بهره ببرد، یعنی ناگفته‌ها را که تلویحا در زبان مبدأ وجود دارد به شفافیت بیان کند (همان: ۲۳۶). به این ترتیب دلالت ضمنی و صریح جداناپذیر و بخشی از معنای واحد یک زبان می‌شود. لادمیرال بر این باور است: نگرش معناگرایانه‌ای که ما در پیش گرفته‌ایم تقابل دلالت ضمنی و صریح را در ترجمه کم رنگ می‌کند. (همان: ۱۷۸)، و «معرفت‌شناسی ترجمه» جنبه‌های متفاوتی یکی ناخودآگاه ترجمه را برجسته می‌کند (محرری، ۱۳۹۳: ۲۱۴).

اتحاد سبک و معنا: یکی دیگر از کاربردهای دلالت ضمنی در تحلیل فرایند ترجمه، در ژرف‌ساخت «معنا» و روساخت «سبک» است. از نظر لادمیرال، ترجمه سبک فقط در روساخت نیست؛ بلکه انتخاب‌هایی که سبک نویسنده را شکل می‌دهند در چند سطح صورت می‌گیرد؛ در روساخت آشکارا ظهور دارند؛ ولی دلالت‌های ضمنی، ژرف‌ساخت متن مقصد را نیز می‌سازند. به باور ایشان، تجربه ترجمه کردن به ما می‌آموزد که سبک در درجه دوم اهمیت، قرار ندارد؛ زیرا مترجم برای انتخاب سبک باید در صدد یافتن معنای ژرف‌ساخت باشد. از سوی دیگر، انتخاب سبک، بستگی زیادی به سطح دانش فرهنگی و میزان آشنایی او با نویسنده دارد. مجموع این عوامل به یافتن امضای سبک خاص نویسنده منجر می‌شود و نقطه‌ای وجود دارد که در آن (معنا و سبک)، (صورت و محتوا) باهم تلاقی می‌کنند و وحدت ناگسستگی این دو باید ترجمه شود (همان: ۱۳۲-۱۳۱).

حق انتخاب مترجم: از نظر لادمیرال هرگاه مترجم ارزش محتوایی را که به‌طور ضمنی در متن مبدأ وجود داشته را برآورد کند بدون نگرانی از بابت صورتی که دلالت‌گر مبدأ به خود گرفته‌است مجاز به انتخاب دلالت‌گر مقصد به دلخواه خواهد بود. مترجم دلالت‌گری را انتخاب خواهد کرد که مناسب‌ترین گزینه برای انتخاب مدلول ضمنی زبان مبدا به زبان مقصد است و می‌تواند از فرایند جابه‌جایی بهره ببرد؛ یعنی جایگزینی یک طبقه کلمه‌ای با یک طبقه کلمه‌ای دیگر بدون تغییر دادن معنای پیام تعریف شده (شائل ورث، ۱۳۸۵: ۲۹۵) که همان هدف غایی لادمیرال است.

این توضیحات نشان می‌دهد، مترجم نباید در مواجهه با دال‌های مبدأ مضطرب و متحیر شود؛ بلکه با نو واژه‌سازی - که یکی از جنبه‌های اساسی هر زبان زنده دنیا است - محتوای احساسی، عاطفی دلالت ضمنی را منتقل کند (همان: ۱۵۸). در مقابل، عدم توجه به دلالت‌های ضمنی از غنای زبان مقصد می‌کاهد. **فضاسازی:** از نظر لادمیرال، اگر جمله از بافت مؤثر خود خارج شود، به دیگر بیان، خارج از بافت متنی که در آن، معنا را به خود گرفته مورد بررسی قرار گیرد، لزوماً ترجمه‌ناپذیر می‌شود. برای مترجم استخراج معنا از پوسته متن با مراجعه به لغت‌نامه‌ها حاصل نمی‌شود؛ بلکه واژه‌ها مانند دانه در فضای بافت متن باز می‌شود (همان: ۱۸۳). بنابراین، معنای یک جمله از زبان مبدأ در بافت‌های احتمالی زبان مقصد، متفاوت است و با توجه به **تفسیر مترجم و جنبه تأویلی آن**، ترجمه‌های مختلفی را در زبان مقصد می‌طلبند (همان: ۱۶۶). در این میان، متن ترجمه‌شده باید به زبان و اسلوبی واضح و روشن باشد تا خواننده بتواند بدون مراجعه به متن اصلی به خوبی و کامل آن را دریابد (حوریه حفاظ، ۲۰۰۹: ۳۹). به این دلیل است که لادمیرال می‌گوید: ترجمه نوعی دو راهی است که مترجم باید با توجه به شرایط و موقعیت فرهنگی ترجمه یکی از آنها را انتخاب و جانب اعتدال را رعایت کند (شعیری، ۱۳۹۴: ۲۹). هرچند که لادمیرال مبنای نظریه را بر اساس دلالت ضمنی پیش می‌برد؛ ولی با بسط و گسترش این معنا می‌توان اصول زیر را در ترجمه خطبه‌های نهج البلاغه پیاده کرد: ۱. اصل تحلیل و ابهام‌زدایی، ۲. اصل دلالت ضمنی که شامل افزوده‌سازی جهت بازآفرینی معنا می‌شود، ۳. اصل اتحاد سبک و معنا، ۴. اصل حق انتخاب مترجم، و ۵. اصل فضاسازی با توجه به تفسیر و تأویل مترجم.

بحث و بررسی

تطبیق الگوی لادمیرال بر ترجمه زمانی و معادی خواه

میزان فراوانی نقش دستوری تمیز در خطبه‌های نهج البلاغه ۱۲۸ نمونه بوده‌است. طبیعی است که سنجش همه خطبه‌ها و نمونه‌ها از ظرفیت این جستار خارج است. از این رو، ۱۵ خطبه انتخاب شده که در مجموع، تعداد ۲۷ شاهد بر اساس الگوی لادمیرال با رویکرد تطبیقی میان زمانی و معادی‌خواه کار شده‌است. همان‌طور که گفته، ترجمه در زبان مقصد با زبان مبدا تفاوت‌هایی دارد، از جمله شکستن جملات بلند و پیچیده عربی و تبدیل آن به جملات کوتاه فارسی، تبدیل اسم به فعل، تبدیل مصدر به فعل، تغییر فاعل جمله، تبدیل جملات معلوم به مجهول از جمله موارد جابه‌جایی است که منجر به تغییر شکل دستوری زبان مبدا می‌شود که

این امر، به تفاوت‌های ساختاری دو زبان بر می‌گردد. با این دیدگاه به تطبیق و مقایسه ترجمه معادی‌خواه و زمانی پرداخته می‌شود تا ضمن بررسی ساختار تمییز در دو ترجمه مشخص شود اسلوب کدام یک از مترجمان با نظریه لادمیرال سازگاری بیشتری دارد. با توجه به اینکه ترجمه زمانی همخوانی کمتری با الگوی نظری لادمیرال دارد، نخست: به تحلیل ترجمه ایشان پرداخته می‌شود تا ضمن بیان نقاط ضعف آن نسبت به نظریه، همسویی ترجمه معادی‌خواه با مؤلفه‌های لادمیرال بهتر تبیین شود.

خطبه ۱۶: «وَكَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ لَا يَعْرِفَ قَدْرَهُ».

ترجمه زمانی: برای نادانی فرد کافی است که ارزش خود را نداند (زمانی، ۱۳۷۸: ۵۲).

ترجمه معادی‌خواه: و جهل آدمی را همین بس که قدر خویش شناسد (معادی‌خواه، ۱۳۷۴: ۳۳).

نقش دستوری تمییز: در جمله فوق از خطبه گفته شده، واحد زبانی «جهلاً» تمییز بوده که از نوع نسبت و غیر محول است و هر دو مترجم، آن را ترجمه کرده‌اند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی در ترجمه «جهلاً»، اصل نخست لادمیرال؛ شیوه ابهام‌زدایی را پیش گرفته است. استفاده از عبارت‌های «کافی است» و «ارزش خود را نداند» به‌وضوح نشان‌دهنده این مسئله است. علاوه بر این، مطابق اصل چهارم لادمیرال، زمانی از حق انتخاب خود به‌عنوان مترجم برای انتقال پیام و مفهوم استفاده کرده است.

سنجش ترجمه معادی‌خواه در پرتو نظریه لادمیرال: با توجه به اصل دوم دیدگاه لادمیرال که دلالت ضمنی نامیده می‌شود، ظرافت‌های معنایی مدخل واژگانی «جهل» در ترجمه معادی‌خواه به‌دلیل شمول معنایی دارای ژرف‌ساخت بیشتری است. معادی‌خواه با آوردن این واژه، تمییز را بهتر منعکس کرده است؛ زیرا سبک ادبی این بخش از خطبه، و معنای آن، در عبارت «جهل آدمی را همین بس»، نشان‌دهنده اتحاد سبک و معنا بوده که با اصل سوم لادمیرال همسویی دارد. همچنین می‌توان اصل پنجم لادمیرال را بر ترکیب «همین بس» تطبیق داد؛ زیرا فضا سازی تأکیدی زبان مبدا را به‌خوبی منتقل کرده است.

مقایسه میان زمانی و معادی‌خواه نشان می‌دهد که ترجمه معادی‌خواه از «وَكَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ لَا يَعْرِفَ قَدْرَهُ» مطابقت بیشتری با مؤلفه‌های رهیافت لادمیرال دارد.

خطبه ۱۷: «لَيْسَ فِيهِمْ سَلْعَةٌ أَبْوَرُ مِنَ الْكِتَابِ إِذَا ثَلِيَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ وَلَا سِلْعَةٌ أَنْفَقُ بَيْعًا وَلَا أَغْلَى ثَمْنًا مِنَ الْكِتَابِ إِذَا حُرِفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ».

ترجمه زمانی: قرآنی که خوب تلاوت شود در نظرشان بی‌ارزش‌ترین چیز است و چیزی در نظرشان با ارزش‌تر از قرآن آن موقعی که تحریفش کنند نیست (زمانی، ۱۳۷۸: ۵۵).

ترجمه معادی‌خواه: در میان‌شان هیچ چیزی زیانبارتر از قرآن نمی‌نماید، اگر به شیوه شایسته تلاوت شود، و چون با تغییر و تحریف خوانده شود، هیچ کالائی سودآورتر و ارزشمندتر از قرآن نباشد (معادی‌خواه، ۱۳۷۴: ۳۵).

نقش دستوری تمییز: در جمله‌های فوق از خطبه ۱۷، دو عنصر واژگانی «بِيعًا» و «ثَمْنًا» تمییز نسبت و محول از فاعل اند که زمانی و معادی‌خواه با محوریت بافت کلام، آن دو را به‌صورت صفت تفضیلی ترجمه کرده‌اند بدون اینکه به بلاغت کلام خللی وارد کنند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی با انتخاب عبارتی همچون «آن موقع» مطابق اصل ۱ و ۴ لادمیرال عمل کرده است. بر این اساس، واضح است که وقتی مترجم اقدام به ابهام‌زدایی کند به‌دنبال آن از حق انتخاب خود برای انتقال پیام استفاده می‌کند. آمدن دو فعل «کنند» و «نیست» در جمله «تحریفش کنند نیست» در کنار هم و تکرار واژه «چیز»، در تعارض با اصل سوم لادمیرال؛ اتحاد سبک و معنا است؛ زیرا رعایت نکردن روستاخت زبان مقصد را می‌رساند.

سنجش ترجمه معادی‌خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی‌خواه تطبیق اصل دوم لادمیرال را در ترجمه نقش دستوری تمییز با آوردن عبارت «هیچ کالایی سودآورتر و ارزشمندتر ...» به بهترین وجه عملی کرده است و آن استخراج دلالت ضمنی کلام و رساندن آن به سطح زبانی فرهنگ مقصد است. از طرفی، با توجه به ترجمه «هیچ کالایی سودآورتر و ارزشمندتر از قرآن نیست»، اصل سوم لادمیرال را در اتحاد سبک ادبی با معنا رعایت کرده است.

بر اساس مقایسه فوق میان زمانی و معادی‌خواه، می‌توان گفت تمیز توسط معادی‌خواه بهتر ترجمه شده‌است. بعد از تحلیل و نقد برگردان دو مترجم، برای این بخش از خطبه ۱۷؛ «لَيْسَ فِيهِمْ سِلْعَةٌ أَبْوَرُ مِنَ الْكِتَابِ إِذَا تَلَّى حَقَّ تِلَاوَتِهِ وَلَا سِلْعَةٌ أَنْفَقُ بَيْعًا وَلَا أَعْلَى ثَمَنًا مِنَ الْكِتَابِ إِذَا حُرِفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ»، ترجمه‌ای پیشنهاد داده می‌شود بر این مبنا: هنگامی که قرآن با تحریف خوانده شود، هیچ کالایی سودآورتر و ارزشمندتر از قرآن نیست.

خطبه ۲۲: «إِنِّي لَرَاضٍ بِحُجَّةِ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَعِلْمِهِ فِيهِمْ فَإِنْ أَبَوْا أُعْطِيَتْهُمْ حَدَّ السَّيْفِ وَكَفَى بِهِ شَافِيًا مِنَ الْبَاطِلِ وَنَاصِرًا لِلْحَقِّ».

ترجمه زمانی: من به مقررات خدا و علم او درباره آنان (اصحاب جمل) راضی هستم. اگر قبول نکردند برندگی شمشیر را به آنان هدیه می‌کنم. شمشیر شفاعت باطل و پیروزی‌آفرین حق است (زمانی، ۱۳۷۸: ۶۲).

ترجمه معادی‌خواه: و به داوری خداست که خرسندم، اما اگر اینان سر بیچند با دم شمشیر پاسخشان می‌گویم که درمان باطل و یاری حق را برایی دم تیغ بسنده باشد (معادی‌خواه، ۱۳۷۴: ۳۸).

نقش دستوری تمیز: در نمونه ذکر شده از خطبه ۲۲، دو واحد زبانی «شافیاً» و «ناصرأ»، تمیز نسبت و غیر محو هستند که هر دو مترجم تمیز را ترجمه کرده‌اند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی با برگردانی روان از شاهد «وَكَفَى بِهِ شَافِيًا مِنَ الْبَاطِلِ وَنَاصِرًا لِلْحَقِّ»؛ "شمشیر شفاعت باطل و پیروزی‌آفرین حق است"، مطابق اصل اول و چهارم لادمیرال پیش رفته‌است. توضیح بیشتر اینکه با ابهام‌زدایی از حق انتخاب مترجم برای انتقال بهتر پیام و مفهوم بر مبنای زبان مقصد استفاده کرده‌است. ایشان به این حد اکتفا نکرده و با کاربرد اصطلاح "شفاعت" معنای ژرف ساخت زبان مبدا را وارد زبان مقصد می‌کند که همان اصل دوم لادمیرال یا دلالت ضمنی در راستای رسیدن به سطح زبانی مقصد است. از طرفی، اصطلاح "شفاعت" برای واژه "شافیاً" فضا سازی مناسبی انجام داده که این نوع استعمال، اصل پنجم لادمیرال را به تصویر می‌کشد.

سنجش ترجمه معادی‌خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی‌خواه به دلیل استفاده از عبارت "بسند" و انتخاب ترکیب‌های ادبی مانند "برایی دم تیغ"، اتحاد سبک و معنا را حفظ کرده و نکاتی که در ژرف ساخت زبان مبدا وجود داشته وارد متن ساخته‌است که مطابق با اصل دوم و سوم لادمیرال است. ترکیب ادبی "برایی دم تیغ" به خوبی "حد السیف" را فضا سازی کرده و به اصل پنجم لادمیرال اشاره دارد.

مقایسه برگردان زمانی و معادی‌خواه از بخش منتخب خطبه ۲۲ نشان می‌دهد که ترجمه زمانی از سطح مطلوب‌تری برخوردار است.

بعد از دقت نظر در برگردان هر دو مترجم، برای «كَفَى بِهِ شَافِيًا مِنَ الْبَاطِلِ وَ نَاصِرًا لِلْحَقِّ» ترجمه‌ای پیشنهاد می‌شود بر این مبنا که: که آن (شمشیر) برای شفاعت باطل و یاری حق کافی است.

خطبه ۲۳: «أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَا يَسْتَعْنِي الرَّجُلُ وَإِنْ كَانَ ذَا مَالٍ عَنْ عَشِيرَتِهِ وَدِفَاعِهِمْ عَنْهُ بِأَيْدِيهِمْ وَأَلْسِنَتِهِمْ وَهُمْ أَعْظَمُ النَّاسِ حِيْطَةً مَنْ وَرَائِهِ وَأَلْمُهُمْ لَشَعْنِهِ وَأَعْظَفُهُمْ عَلَيْهِ عِنْدَ نَارِلَةٍ إِذَا نَزَلَتْ».

ترجمه زمانی: ای مردم هر کس اگر چه ثروتمند باشد به خویشاوند خود و دفاع مالی و بدنی آنان نیازمند است. خویشاوندان مهم‌ترین گروهی هستند که هوادار او هستند به هنگام مرض همدردش می‌باشند، در موقع ناراحتی به او کمک می‌کنند (زمانی، ۱۳۷۸: ۶۴).

ترجمه معادی‌خواه: ای مردم، بی‌گمان هیچ کس - هر چند که مال و خواسته فراوان داشته باشد - از خویشاوندان خود و دفاع و حمایت آنان - به دست و زبان - بی‌نیاز نباشد. چرا که خویشان در پشتیبانی و آکندن شکاف‌های زندگی وی - به هنگام فرود آمدن بلا و حادثه‌ای - کوشاتر از هر کس دیگر باشند، که به او دلبستگی بیشتری دارند (معادی‌خواه، ۱۳۷۴: ۳۹).

نقش دستوری تمییز: در خطبه ۲۳، واحد زبانی "حِیْطَةً" تمییز نسبت و محول از فاعل است، و هر دو مترجم در این خطبه، تمییز را ترجمه کرده‌اند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی با استفاده از واژه "هوادار" برای "حِیْطَةً مِنْ وَرَاءَ" ابهام‌زدایی داشته و از حق انتخاب خود به‌عنوان مترجم استفاده کرده که مطابق اصل ۱ و ۴ لادمیرال است.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه در ترجمه "حِیْطَةً مِنْ وَرَاءَ" از واژه "پشتیبانی" استفاده کرده که به نظر می‌رسد ترجمه مناسب‌تری برای تمییز باشد؛ زیرا این واحد معنایی با ترجمه پشتیبانی، می‌تواند دلالت ضمنی زبان مبدأ، فضا سازی و اتحاد سبک و معنا را حفظ کند و اصل دو، سه و پنج را رعایت کند.

بعد از مقایسه تطبیقی میان برگردان زمانی و معادی خواه، ترجمه‌ای از «وَهُمْ أَكْثَرُ النَّاسِ حِیْطَةً مِنْ وَرَائِهِ» پیشنهاد می‌شود بر این مبنا که: آنان مهم‌ترین افرادی هستند که پشتیبان اویند.

خطبه ۲۷: «قَاتَلَكُمْ اللَّهُ لَقَدْ مَلَأْتُمْ قُلُوبِي قَيْحًا وَشَحَنْتُمْ صَدْرِي غَيْظًا وَجَرَعْتُمُونِي نُعَبَ التَّهْمَامُ أَنْفَاسًا».

ترجمه زمانی: مرگ بر شما قلبم را مالا مال از چرک و خون کردید، سینه‌ام را از غیظ انباشته ساختید، با هر نفسی که بر می‌آورم جرعه، جرعه غصه‌های شما را می‌نوشم (زمانی، ۱۳۷۸: ۷۳).

ترجمه معادی خواه: خدای شما را بکشد که قلبم را پر خون کردید و سینه‌ام را به خشم و کین آکندید، و همراه هر نفسی پیمانهای از شرنگ رنج و اندوه به کامم فرو ریختید (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۴۵).

نقش دستوری تمییز: در این بخش از خطبه، واحدهای زبانی همچون «قَيْحًا، غَيْظًا و أَنْفَاسًا» تمییز نسبت و محول از مفعول هستند، و هر دو مترجم، به ترجمه تمییز توجه داشته‌اند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: "قَيْحًا" به معنای چرک (جوهری، ۱۴۰۷: ج ۱: ۳۹۸) است. با توجه به این تعریف، می‌توان گفت: زمانی به دلیل استفاده از اصطلاح "چرک و خون" برای "قَيْحًا" مطابق اصل دوم لادمیرال پیش رفته و با تأکید بر دلالت ضمنی به سطح مطلوبی از زبان مقصد رسیده است. به نظر می‌رسد، چنین برگردانی معادل مناسبی برای ترجمه تمییز باشد. همچنین با کاربرد "غیظ" در ترجمه، اصل دوم، سوم و پنجم لادمیرال را تطبیق داده است؛ بدین صورت که "غیظ" درجه بالاتری از خشم (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ق: ۶۱۹) است و برای وارد کردن ژرف ساخت زبان مقصد، اتحاد سبک و معنا و فضا سازی ترجمه مطلوبی است. لازم به ذکر است "جَرَعْتُمُونِي" ماضی باب تفعیل بوده که باید در ترجمه آن، عبارت "به من نوشاندید" استعمال شود. بی‌توجهی نسبت به این مهم از نقاط ضعف ترجمه زمانی به‌شمار می‌رود.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه در ترجمه «قَيْحًا و غَيْظًا» از "خون" و "کین" استفاده کرده است. این حالت در تعارض با اصل دوم از الگوی لادمیرال بوده، زیرا از دلالت ضمنی ژرف ساخت متن منتقل نشده است. این امر، [بی‌توجهی در انتخاب واژگان مناسب] باعث شده فضا سازی به درستی انجام نشود و همسو با اصل پنجم لادمیرال پیش نرود. انتخاب واحدهای معنایی مانند "آکندید" در تطابق با اصل سوم نظریه گفته شده و حفظ سبک ادبی خطبه کمک کننده بوده است. با توجه به نقاط ضعف و قوت برگردان دو مترجم، ترجمه‌ای از «قَاتَلَكُمْ اللَّهُ لَقَدْ مَلَأْتُمْ قُلُوبِي قَيْحًا وَشَحَنْتُمْ صَدْرِي غَيْظًا وَجَرَعْتُمُونِي نُعَبَ التَّهْمَامُ أَنْفَاسًا»؛ پیشنهاد می‌شود بر این مبنا که: قلبم را پر از چرک و خون کردید، سینه‌ام را پر از غیظ کردید، با هر نفس به من جرعه جرعه غصه و اندوه نوشاندید.

ادامه خطبه ۲۷: «وَهَلْ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَشَدُّ لَهَا مِرَاسًا وَأَقْدَمُ فِيهَا مَقَامًا مِنِّي».

ترجمه زمانی: آیا کسی جنگ‌جوتر، تمرین کرده‌تر، پیشقدم‌تر از من می‌شناسید (زمانی، ۱۳۷۸: ۷۴).

ترجمه معادی خواه: آیا کسی از این یارو گویان تجربه‌های جنگی سخت مرا دارد؟ یا در پیکار، توان پیشی گرفتن از مرا داشته است؟ (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۴۵).

نقش دستوری تمیز: در شاهد فوق از خطبه ۲۷، دو عنصر واژگانی "مَراساً" و "مَقَاماً" تمیز نسبت و محول از فاعل است که از نوع ترجمه صفت تفضیلی است، و هر دو مترجم تمیز را ترجمه کرده‌اند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی به دلیل استفهام انکاری اصل دوم و سوم را رعایت کرده‌است؛ اما علاوه بر این همسویی نوع تعارض در برگردان ایشان مشاهده می‌شود آنجا که با کاربرد فعل "می‌شناسید" یک واحد معنایی اضافی به ترجمه عارض کرده‌است که منجر به رعایت نکردن اتحاد سبک و معنا شده‌است. از نقاط قوت آن می‌توان به دو اصطلاح "جنگ-جوتر" و "پیشقدم‌تر" اشاره کرد؛ زیرا استعمال "جنگ‌جوتر" باعث فضا سازی مناسبی شده و آن را براساس اصل پنجم لادمیرال پیش برده‌است، و اصطلاح "پیشقدم‌تر" نیز معادل مناسبی برای تمیز دوم [مَقَاماً] به نظر می‌رسد.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه به دلیل استفهام انکاری اصل سوم؛ اتحاد سبک و معنی را رعایت کرده‌است. همچنین تقطیع این بخش از خطبه ۲۷ به دو جمله، علاوه بر افزایش تأکید متن، بر تطابق دلالت ضمنی، سبک و معنا، فضا سازی دلالت دارد که همزمان سه مؤلفه از الگوی لادمیرال؛ اصل دوم، سوم و پنجم رعایت کرده‌است.

در این راستا، برای «وَهَلْ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَشَدُّ هَآ مِرَاساً وَأَقْدَمُ فِيهَا مَقَاماً مِنِّي» ترجمه‌ای پیشنهاد می‌شود: آیا آنها در جنگ باتجربه‌تر و پیشقدم‌تر از من هستند؟

خطبه ۳۱: «وَلَكِنَّ الْقِيَامَ فَإِنَّهُ أَلَيْنُ عَرِيكَه».

ترجمه زمانی: شما با زیر ملاقات کن او نرم‌تر است (زمانی، ۱۳۷۸: ۸۰).

ترجمه معادی خواه: بلکه تلاش کن که با زیر دیدار کنی، که او را نرمش بیشتری است (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۴۷).

نقش دستوری تمیز: در بخش منتخب از خطبه ۳۱، واحد زبانی "عَرِيكَه" تمیز نسبت و محول از فاعل است. آذرتاش آذر نوش "عَرِيكَه" را به "خلق و خو" معنا کرده‌است (۱۳۷۹: ۴۳۴). نکته قابل توجه این است که هر دو مترجم تمیز را ترجمه نکردند. طبیعی است که به دلیل ترجمه نکردن "عَرِيكَه" درصد تطابق نظریه لادمیرال بر آن، به حداقل می‌رسد. بنابراین، دلالت ضمنی، اتحاد سبک و معنا و فضا سازی، یا به عبارتی دیگر اصول دوم، سوم و پنجم رعایت نشده‌است.

با توجه به بی‌توجهی هر دو مترجم، ترجمه پیشنهادی برای «وَلَكِنَّ الْقِيَامَ فَإِنَّهُ أَلَيْنُ عَرِيكَه» ضروری می‌شود: با زیر ملاقات کن که او نرم‌خوتر است.

خطبه ۳۲: «وَيَزِدَادُ الظَّالِمُ فِيهِ عُتُوًّا».

ترجمه زمانی: ستمگر بر ستمگری می‌افزاید (زمانی، ۱۳۷۸: ۸۲).

ترجمه معادی خواه: ستمگر، بر سرکشی خویش می‌افزاید (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۴۷).

نقش دستوری تمیز: در نمونه فوق از خطبه ۲۳، "عُتُوًّا" تمیز نسبت و محول از مفعول است، و هر دو مترجم آن را ترجمه کرده‌اند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی به دلیل حذف حرف "فی" در برگردان، مغایر با اصل سوم الگوی لادمیرال؛ اتحاد سبک و معنا حرکت کرده‌است. علاوه بر این، "فيه" نقش کلیدی در استخراج دلالت ضمنی داشته، در این صورت ترجمه ایشان با اصل دوم، نیز در تعارض است. از نقاط ضعف ترجمه زمانی در شاهد گفته شده عدم انعکاس تفاوت "ظلم" و "عُتُوًّا" است؛ زیرا این دو واژه از ریشه یک مدخل واژگانی نبوده‌اند که این امر، سبب مغایرت آن با اصل پنجم لادمیرال؛ فضا سازی شده‌است. شایان ذکر است که تحلیل‌های فوق بر مبنای ۵ مؤلفه از رهیافت لادمیرال پیش می‌رود؛ بنابراین از زاویه این مؤلفه‌ها نمونه‌ها ارزیابی می‌شوند. بدون مبنا قرار دادن این نظریه، شاید بتوان گفت در این بافت و با توجه به گفتمان حاکم بر خطبه دو واژه "ظلم" و "عُتُوًّا" از یک حوزه معنایی به‌شمار می‌آیند؛ از این رو، مترجم آنها را مترادف معنی کرده‌است.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه برای دو واژه "ظلم" و "عُتُوًّا" معادل "ستمگر" و "سرکشی" را قرار داده که مطابق اصل دوم، سوم و پنجم الگوی لادمیرال؛ دلالت ضمنی، اتحاد سبک و معنا و فضا سازی پیش رفته‌است. از

طرفی، مترجم با این معادل‌یابی اقدام به نوعی ابهام‌زدایی کرده‌است که به دنبال آن، پابندی به مؤلفه دوم؛ حق انتخاب مترجم نیز محقق می‌شود.

مقایسه تطبیقی برگردان «وَيَزِدَّ الظَّالِمُ فِيهِ عُتُوًّا» نشان می‌دهد که ترجمه معادی خواه نسبت به زمانی از سطح مطلوب‌تری برخوردار است.

خطبه ۳۴: «أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ عَوْضًا وَبِالدُّلِّ مِنَ الْعِزِّ خَلْفًا».

ترجمه زمانی: آیا دنیا را پذیرفته و آخرت را رها کرده‌اید؟ آیا ذلت را به جای عزت قبول کرده‌اید؟ (زمانی، ۱۳۷۸: ۸۷).

ترجمه معادی خواه: این رواست که شما به زندگی دنیا و زبونی، به جای آخرت و عزت، خشنود باشید؟ آیا ذلت را به جای عزت قبول کرده‌اید؟ (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۴۹).

نقش دستوری تمییز: در شاهد فوق از خطبه ۳۴، دو مدخل واژگانی "عَوْضًا" و "خَلْفًا" تمییز نسبت و محوّل از مفعول می‌باشند، و هر دو مترجم، به ترجمه آن توجه داشته‌اند.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی به دلیل جابه جایی در ترجمه "عوضا" و "خلفا" اصل اتحاد سبک و معنا را رعایت نکرده‌است به دیگر بیان مغایر اصل سوم لادمیرال پیش رفته‌است.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه طبق مؤلفه سوم و پنجم؛ اتحاد سبک و معنا و فضا سازی، معنای عتابی ژرف ساخت زبان مبدأ را بهتر منتقل کرده‌است. ایشان، با اضافه کردن واژه زبونی، از حق انتخاب خود [اصل چهارم] به عنوان مترجم استفاده کرده‌است. لازم به ذکر است در تعریف "خلفاً" آمده‌است: چیزی جای دیگر را بگیرد (ابن فارس، ۱۳۹۹ق، ج ۲: ۲۱۰)؛ بنابراین، نوعی معنای جایگزینی در آن وجود دارد که بهتر است در ترجمه محل اهتمام باشد.

بر این اساس، با توجه به برجسته کردن نقاط ضعف و قوت شاهد ذکر شده ترجمه‌ای پیشنهاد می‌شود: آیا به جایگزینی زندگی دنیا نسبت به زندگی آخرت راضی شدید؟ آیا ذلت را جانشین عزت کرده‌اید؟

خطبه ۳۷: «وَكُنْتُ أَحْفَظَهُمْ صَوْتًا وَأَعْلَاهُمْ فَوْتًا فَطَرْتُ بَعْنَاهَا وَاسْتَبَدْتُ بِرَهَايَا».

ترجمه زمانی: صدای من که از همه ضعیف‌تر بود و از آنها جلو زدم زمام امور را در دست گرفتم و بر جایزه مسابقه دست یافتم (زمانی، ۱۳۷۸: ۹۲).

ترجمه معادی خواه: آری، در مقام حرف و شعار، صدای من از همه فروتر بود؛ اما در عمل، برتر و پیش‌تاز همه بودم. پس بر بال شاهین بعثت، به پرواز در آمدم و به اوج‌ها پر گشودم و گوی سبقت از دیگران ربودم (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۵۲).

نقش دستوری تمییز: در بخش انتخابی فوق از خطبه ۳۷، دو واحد زبانی "صَوْتًا" و "فَوْتًا" نیز تمییز نسبت و محوّل از فاعل است، و هر دو مترجم آن را ترجمه کردند.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی در ترجمه "أَحْفَظَهُمْ صَوْتًا" از اصطلاح صدای ضعیف استفاده کرده که مخالف اصل دوم، سوم و پنجم لادمیرال است؛ زیرا دلالت ضمنی و اتحاد سبک و معنا در فضا سازی این ترجمه رعایت نشده‌است که با مبنا قرار دادن مؤلفه‌های نظریه گفته‌شده، نقطه ضعف آن به شمار می‌رود.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه "أَحْفَظَهُمْ صَوْتًا وَأَعْلَاهُمْ فَوْتًا" را به "فروتر" و "پیش‌تاز" ترجمه کرده‌است. ایشان با دقت نظر در معادل‌یابی، دلالت ضمنی، اتحاد سبک و معنا، فضا سازی و ابهام‌زدایی را رعایت کرده‌است. با رعایت اصل ابهام‌زدایی به طور ضمنی، اصل چهارم حق انتخاب مترجم نیز محقق می‌شود.

خلاصه سنجش فوق این است که ترجمه معادی خواه به دلیل مطابقت با پنج مؤلف از الگوی لادمیرال نسبت به ترجمه زمانی برتری دارد.

خطبه ۵۲: «وَاللَّهِ لَوْ اٰمَنَّا قُلُوبُكُمْ اٰمِنًا وَسَالَتْ عُيُونُكُمْ مِنْ رَغْبَةٍ اِلَيْهِ وَرَهْبَةٍ مِنْهُ دَمًا».

ترجمه زمانی: بخدا سوگند اگر قلب‌های شما گداخته شود و یا ترس از او خون گریه کند (زمانی، ۱۳۷۸: ۱۰۹).

ترجمه معادی خواه: به خدا سوگند که اگر - از عشق یا ترس او - قلب‌هاتان بگدازد و خونابه آن اشک چشمتان را روان سازد (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۶۱).

نقش دستوری تمییز: "دماً" در خطبه ۵۲ تمییز نسبت و محول از فاعل است، و محل توجه هر دو مترجم قرار گرفته است. سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی به دلیل ترجمه نکردن "عیون" و ذکر معادل "گریه کردن" برای «وَسَأَلْتُ ... دماً» مؤلفه‌های ابهام‌زدایی، اتحاد لفظ و معنا و فضا سازی از اصل اول، دوم، سوم و پنجم را رعایت نکرده است. با عدم پایبندی به مؤلفه ابهام‌زدایی، اصل چهارم؛ حق انتخاب مترجم نیز سلب می‌شود.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه به دلیل استفاده از واژه ی "خونابه" اصل حق انتخاب مترجم و ترجمه ی درست فعل، اصل های دوم، سوم، پنجم رعایت کرده است. لذا ترجمه معادی خواه مورد قبول است..

خطبه ۵۶: «وَلَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا وَإِخْوَانَنَا وَأَعْمَامَنَا مَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا وَمُضِيًّا عَلَى اللَّقْمِ وَصَبْرًا عَلَى مَضَضِ الْأَلَمِ وَجِدًّا فِي جِهَادِ الْعَدُوِّ».

ترجمه زمانی: در رکاب رسول خدا صلی الله علیه و آله پدران، فرزندان، برادران و عموهای خود را (در جنگ) می‌کشتیم (چون کافر بودند) و این حوادث (نه تنها برای ما ضعف نمی‌آورد؛ بلکه) برایمان، تسلیم بودن ما، پیمودن راه هدف، صبر در برابر سوزش دردها و کوشش در جنگ با دشمن را برای ما می‌افزود (زمانی، ۱۳۷۸: ۱۱۲).

ترجمه معادی خواه: پیش از این چنین بود که ما، همراه و هم‌رزم با رسول خدا - که درود خدا بر او و بر خاندانش باد - پدران، پسران، برادران و عموهای خود را می‌کشتیم، و این همه بر ما نمی‌افزود جز تسلیم و ایمان و پیش روی در راستای آن و مقاومت بر دردهای فراوان و تلاش روز افزون در جهاد با دشمنان (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۶۳).

نقش دستوری تمییز: تمییزها نسبت و محول از مفعول هستند، و هر دو مترجم تمییز را ترجمه کردند. سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: زمانی با آوردن عبارت "(نه تنها برای ما ضعف نمی‌آورد؛ بلکه)" مطابق اصل چهارم لادمیرال از حق انتخاب خود استفاده کرده است. همچنین در ترجمه تمییز دوم ضمیر "ما" تکرار شده که مخالف اصل فضا سازی و اتحاد سبک و معنا پیش رفته است.

سنجش ترجمه معادی خواه در پرتو نظریه لادمیرال: معادی خواه به دلیل استفاده از عبارت "و این بر ما نمی‌افزود مگر..." فضا سازی و اتحاد سبک و معنا را رعایت نکرده است که مخالف اصل سوم و پنجم لادمیرال است. ایشان، تمییز صَبْرًا را "مقاومت" ترجمه کرده که بیان کننده دلالت ضمنی نبوده و اثری از اتحاد سبک و معنا و فضا سازی در آن، وجود ندارد. از این رو، با اصل دوم، سوم و پنجم در تعارض است. علاوه براین، استفاده از تعبیر "روز افزون"، در ترجمه، مجدداً بیان کننده پایبند نبودن به اصول سه گانه مذکور است.

در راستای تحلیل‌های فوق، ترجمه‌ای پیشنهاد می‌شود: این حوادث فقط بر ما ایمان، تسلیم بودن، پیمودن مسیر، صبر بر دردهای فراوان و تلاش در جهاد با دشمنان را می‌افزاید.

فراز پایانی خطبه ۵۶: «وَأَيُّمُ اللَّهُ لَتَحْتَلِبُنَّهَا دَمًا وَلَتُبِغَّيْنَهَا نَدَمًا».

ترجمه زمانی: بخدا سوگند روش شما خون‌ریزی فراوان همراه پشیمانی زیاد در پیش دارد (زمانی، ۱۳۷۸: ۱۱۳).

ترجمه معادی خواه: به خدا سوگند (با چنین کارنامه) از پستان این نظام به جای شیر خون بدوشید، و در پی آمد آن به پشیمانی دچار شوید (معادی خواه، ۱۳۷۴: ۶۳).

نقش دستوری تمییز: در فراز فوق، تمییزها نسبت و محول از مفعول هستند و هر دو مترجم به ترجمه آن توجه داشته‌اند. سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: ترجمه زمانی نشان می‌دهد که ایشان فعل تمیز نخست را ترجمه نکرده و مخالف اصل دوم (دلالت ضمنی)، سوم (اتحاد سبک و معنا) و پنجم (فضا سازی) لادمیرال است؛ زیرا ترجمه نکردن فعل، باعث شده ژرف ساخت زبان مبدأ و اتحاد سبک و معنا منتقل نشود. اما، با کاربرد اصطلاح "خون‌ریزی" در انتقال مفهوم ژرف ساخت زبان

مبدأ موفق عمل کرده، و مطابق اصل دوم لادمیرال؛ دلالت ضمنی حرکت کرده‌است. فراز پایانی خطبه ۵۶، حداقل دارای هشت تأکید است: قسم در ابتدای جمله، لام تأکید در دو فعل، نون تأکید ثقیله در دو فعل، نکره بودن تمییز، معنای کثرت در تمییز و محول بودن تمییز که شدت فعل را می‌رساند. در انتقال این تأکیدها زمانی نسبت به معادای خواه موفق تر بوده‌است؛ زیرا با بیان تعبیرهای "خون‌ریزی فراوان" و "پشیمانی زیاد" در راستای مضمون تأکیدی پیش رفته که مطابق اصل دوم، سوم و پنجم است. سنجش ترجمه معادای خواه در پرتو نظریه لادمیرال: در شاهد گفته شده معادای خواه با آوردن واحد معنایی "پستان این نظام" دلالت ضمنی زبان مبدأ، اتحاد سبک و معنا و فضا سازی را رعایت کرده که مطابق اصل های دوم، سوم و پنجم لادمیرال است. تعبیر "شیر دوشیدن" دلالت ضمنی فعل "لتحتلبنها" را منتقل کرده است در این صورت، همسو با اصل دوم لادمیرال است؛ ولی بیان نکردن تأکید دو فعل "لتحتلبنها" و "لتتبعنها" مخالفت با اصل دوم (دلالت ضمنی)، سوم (اتحاد سبک و معنا) و پنجم (حق انتخاب مترجم) لادمیرال را به دنبال داشته‌است. از طرفی، با کاربرد "دچار شوید" در ترجمه از حق انتخاب خود استفاده کرده‌است. بعد از استنباط نقاط قوت و ضعف دو ترجمه منتخب، ترجمه‌ای پیشنهاد می‌شود: سوگند به خداوند، شما در این حکومت خون زیادی خواهید ریخت و سرانجام بسیار پشیمان خواهید شد.

خطبه ۶۴: «فَيَا هَا حَسْرَةً عَلَىٰ ذِي غَفْلَةٍ أَنْ يَكُونَ عُمْرُهُ عَلَيْهِ حُجَّةً وَأَنْ تُؤَدِّيَهُ أَيَّامُهُ إِلَىٰ شِقْوَةٍ».

ترجمه زمانی: افسوس و دریغ بر آن غفلت زده که عمرش برهانی بر ضد او باشد و روزگارش او را به شقاوت کشاند (زمانی، ۱۳۷۸: ۱۲۰).

ترجمه معادای خواه: راستی جای تأسف است بر آن غافلانی که عمر دلیلی بر ضرر او باشد و روزگارش او را به بدبختی و فلاکت (آخرتی) بکشاند (معادای خواه، ۱۳۷۴: ۶۷).

نقش دستوری تمییز: متن فوق، "حَسْرَةً" تمییز نسبت و غیر محول است که هر دو مترجم، آن را ترجمه کرده‌اند. سنجش ترجمه معادای خواه و زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: در فراز مذکور، معادای خواه نسبت به زمانی بهتر ابهام‌زدایی کرده و ترجمه‌ای رسا و روان را ارائه داده‌است. علاوه بر این، معادای خواه با استفاده از واژگان و جمله‌هایی همچون "راستی" در استخراج دلالت ضمنی موفق عمل کرده و با "جای تأسف است" اتحاد سبک و معنا و فضا سازی مناسب رعایت شده‌است که چنین امری در ترجمه زمانی مشاهده نمی‌شود. از نقاط ضعف ترجمه زمانی، استفاده از کلمه "برهان" بوده که در آن بافت، نامأنوس است. نقطه قوت ترجمه ایشان را می‌توان در انتخاب واژه "شقاوت" دید که منجر به فضا سازی مناسبی شده‌است. واضح است که ترجمه معادای خواه با الگوی لادمیرال مطابقت بیشتری دارد.

خطبه ۶۶: «وَطِيبُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ نَفْسًا وَأَمْسُوا إِلَى الْمَوْتِ مَشْيًا سُبْحًا».

ترجمه زمانی: خود را آماده مرگ سازید و آن را آسان پندارید (زمانی، ۱۳۷۸: ۱۲۳).

ترجمه معادای خواه: از دل و جان، من خاکی خویش را با من خدایی سودا کنید و به سوی شهادت، رها و سبکبال بشتابید (معادای خواه، ۱۳۷۴: ۶۹).

نقش دستوری تمییز: در فراز منتخب خطبه ۶۶، "نفساً" تمییز محول از فاعل است که معادای خواه آن را ترجمه، اما زمانی برای آن معادلی ذکر نکرده‌است.

سنجش ترجمه زمانی در پرتو نظریه لادمیرال: ترجمه تحت‌اللفظی در ترجمه فراز خطبه ۶۶، به انتقال معنا خلل وارد کرده و مترجم با انتخاب قرینه‌ای باید چنین چالشی را حل کند. بنابراین، زمانی با حفظ بافت متن و فضا سازی ایده‌آل برای رفع ابهام، از حق انتخاب مترجم استفاده کرده و با توجه به دلایل ضمنی، ژرف ساخت کلی عبارت را در نظر گرفته و جایی برای ترجمه تمییز باقی نگذاشته‌است. شاید دلیل چنین امری را بتوان همسو با این دیدگاه دانست که می‌گوید: تفاوت فرهنگی زبان‌ها، اقتضات هر یک از دو زبان مبدأ و مقصد و همانند نبودن زبانها در یک واژه واحد، از جمله این علت‌هاست (زند رحیمی، ۱۳۹۶: ۱۲۳).

سنجش ترجمه معادای خواه در پرتو نظریه لادمیرال: در سیاق فوق، معادای خواه برای شفافیت معنا و رفع ابهام، در دلالت خود بازآفرینی و افزوده سازی داشته و از اصل حق انتخاب مترجم برای استفاده از تعابیر "من خاکی" و "من خدایی" بهره برده‌است و

در فضا سازی از تفسیر و جنبه تأویلی فراز استفاده کرده‌است. بنابراین، با توجه به الگوی نظری لادمیرال، معادی‌خواه، معانی دلالت ضمنی و دلالت صریح را بهتر بیان کرده‌است و ترجمه ایشان، در سطح مطلوب‌تری قرار دارد.

نتیجه‌گیری

نتایج نشان می‌دهد که از مجموع ۲۷ تمیز منتخب از ترجمه معادی‌خواه و زمانی، تعداد تمیز محول از فاعل ۱۰ نمونه، تمیز محول از مفعول ۱۳ نمونه و تمیز غیر محول ۴ نمونه است.

با بررسی و تطبیق بین دو ترجمه مشخص می‌شود که زمانی و معادی‌خواه هر کدام ۴ مورد از تمیز را ترجمه نکرده‌اند. به طور کلی، براساس الگوی نظری لادمیرال، نتیجه مقایسه دو ترجمه منتخب به شرح زیر است:

- اصل تحلیل و ابهام زدایی: زمانی و معادی‌خواه هر کدام در ۵ فراز از خطبه‌های نهج البلاغه، متنی بدون ابهام را ترجمه کرده‌اند.

- اصل دلالت ضمنی که شامل افزوده‌سازی جهت بازآفرینی معنا می‌شود: زمانی در ۶ و معادی‌خواه در ۱۳ نمونه، به عبارت‌پردازی جهت شفافیت دلالت‌های ضمنی پرداخته‌اند.

- اصل اتحاد سبک و معنا: زمانی در ۴، و معادی‌خواه در ۱۳ فراز، سبک متن عربی را همراه با وفاداری معنا منتقل کرده‌اند.

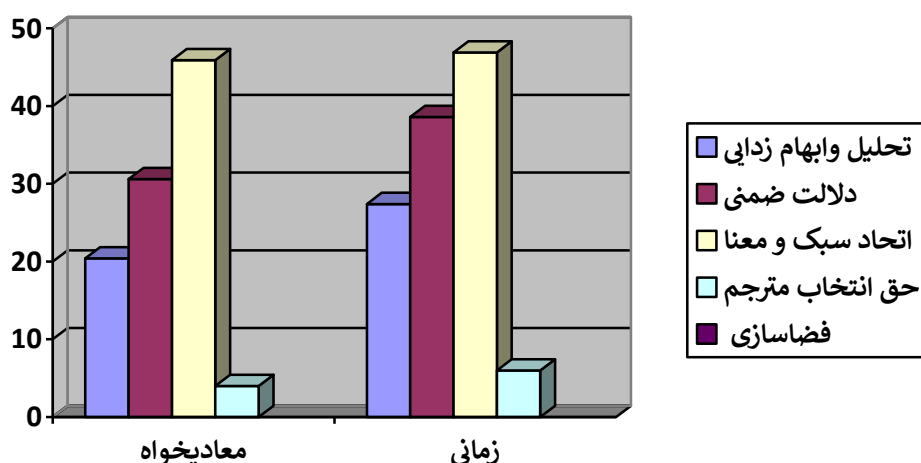
- اصل حق انتخاب مترجم: زمانی در ۶ و معادی‌خواه در ۴ شاهد، به واژه‌سازی پرداخته‌اند.

- اصل فضا سازی با توجه به تفسیر و تأویل مترجم: زمانی در ۶ و معادی‌خواه در ۱۲ نمونه، بافت و سیاق متن را بهتر ترجمه کرده‌اند.

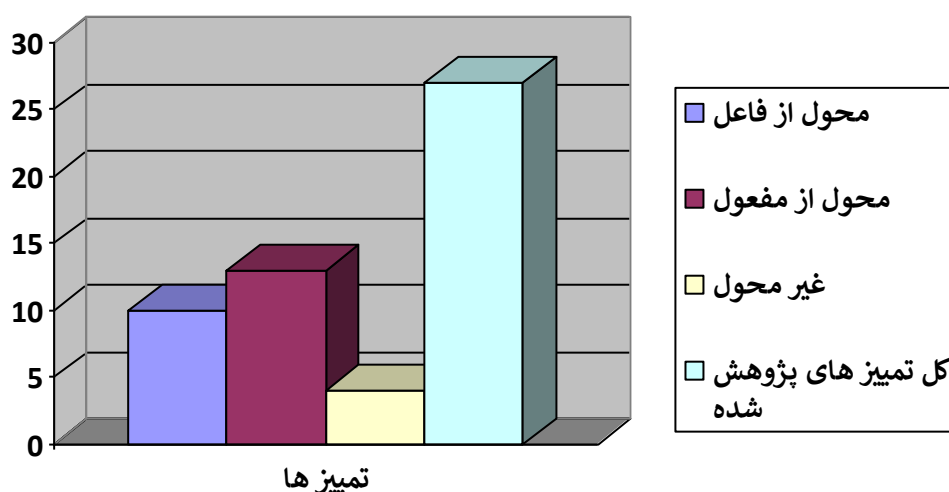
در کل، پرداختن به نظریه لادمیرال به عنوان الگوی ارزیابی، دارای نقش کاربردی در فرآیند ترجمه است. به نظر می‌رسد، هر دو مترجم مقصدگرا هستند و چندان در بند ویژگی‌های لفظی و بلاغی متن مبدا نیستند؛ بلکه مفهوم و مضمون را اصل قرار داده‌اند تا جایی که بازآفرینی عبارات در آن مشهود است.

زمانی با توجه به مخاطب جوان به دنبال روان‌سازی متن ترجمه بوده و زیاد به گنج‌اندین ترجمه ذیل نظریه علاقه‌مند نبوده‌است. ترجمه معادی‌خواه با توجه به بسامدگیری انطباق بیشتری با مؤلفه‌های نظریه لادمیرال دارد. از این رو، ترجمه ایشان می‌تواند معیار درک زیبایی‌های یک ترجمه باشد. تفاوت ترجمه زمانی و معادی‌خواه در پرتو الگوی نظری لادمیرال در نمودار ۱ تا ۳ بیان می‌شود.

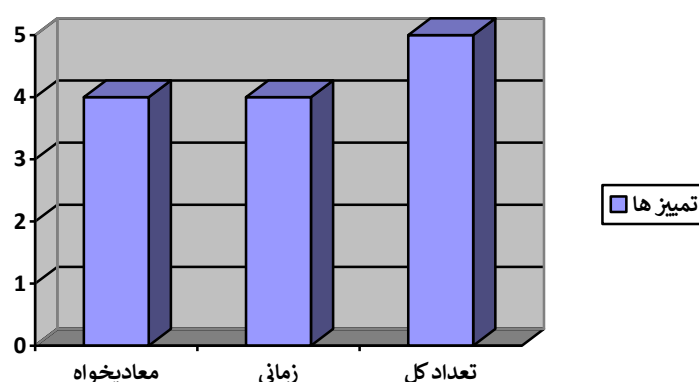
نمودار ۱، تطبیق نظریه لادمیرال بر دو ترجمه منتخب

نمودار ۲، بسامد تمییز در ۱۵ خطبه منتخب از نهج‌البلاغه

نمودار ۳، تمییز ترجمه نشده در دو ترجمه منتخب

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

سهام نویسندگان در تهیه و تدوین این اثر، متناسب با ترتیب درج نام آنان است.

اعلامیه هوش مصنوعی مولد و فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در فرایند نگارش

در طول آماده‌سازی این اثر، نویسنده/نویسندگان از ChatGPT، مدل GPT-6 Thinking، به منظور تهیه چکیده مبسوط و اصلاح فرمت منابع بر اساس APA، استفاده کرده‌اند. پس از بهره‌گیری از این ابزار، نویسنده/نویسندگان مطالب تولیدشده را در صورت نیاز بررسی، اصلاح و ویرایش کرده و مسئولیت کامل محتوای نهایی اثر را بر عهده می‌گیرند.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

بیانیه دسترسی به داده‌ها

داده‌های پژوهش حاضر از طریق درخواست از نویسندگان قابل دسترسی است.

سپاسگزاری

از داوران محترم به خاطر نظرات ارزشمندشان سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- بیدخونی، محمد، و آقاحسینی دهقانی، حسین. (۱۴۰۰). نقد واژگانی ترجمه شیخ عبدالحق محدث دهلوی از فتوح الغیب (با تکیه بر سطح معنایی-لغوی گارسس). پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، ۱۱ (۲۴)، ۳۲۹-۳۵۴.
- پالومبو، جوزپه. (۱۳۹۱). اصطلاحات کلیدی در مطالعات ترجمه (فرزانه فرحزاد، مترجم). نشر قطره.
- حفاظ، حوریه. (۲۰۰۹). ترجمه الثقافه الاثنوغرافیه فی روایتی مولود فرعون «نجل الفقیر» و «الدروب الشاقه» [رساله ماجستیر، جامعه متوری].
- زند رحیمی، مینا. (۱۳۹۶). بررسی مقایسه‌ای افزوده‌های تفسیری در پنج ترجمه معاصر فارسی و انگلیسی. زبان‌پژوهی، ۱۰ (۲۹)، ۱۱۷-۱۴۹.
- سیدرضی. (۱۳۷۴). خورشید بی‌غروب نهج‌البلاغه (عبدالمجید معادی‌خواه، مترجم). نشر ذره.
- سیدرضی. (۱۳۷۸). ترجمه نهج‌البلاغه (مصطفی زمانی، مترجم؛ چاپ دوازدهم). انتشارات نبوی.
- شاتل‌ورث، مارک. (۱۳۸۵). فرهنگ توصیفی اصطلاحات مطالعات ترجمه (فرزانه فرحزاد و غلامرضا تجویدی، مترجمان). یلدا قلم.
- شعیری، حمیدرضا، و اشتیری، بابک. (۱۳۹۴). تحلیل فرایند معناسازی در ترجمه و نظام ارزشی گفتمان از منظر خرده‌معناهای اجتماعی-فرهنگی و ذاتی. مطالعات زبان و ترجمه، ۴۸ (۲)، ۲۷-۴۸.
- لادمیرال، ژان‌رنه. (۱۴۰۰). گزاره‌هایی در باب ترجمه (فاطمه میرزاابراهیم تهرانی و رؤیا خلاصی، مترجمان). لوگوس.
- محرری، لیلا. (۱۳۹۳). منطق الفراغ انتقال فرهنگ: بررسی ترجمه‌پذیری نظام معنایی اشعار فارسی. سوره/اندیشه، (۷۴-۷۵)، ۲۱۳-۲۱۸.
- مهدی‌پور، فاطمه. (۱۳۹۰). ژان‌رنه لادمیرال: قضایایی برای رویارویی با مشکلات ترجمه. کتاب ماه/ادبیات، ۵ (۵۱)، ۴۸-۵۲.
- نهج‌البلاغه. (بی‌تا).

References

- Bidkhuni, M., & Agha Hosseini Dehaqani, H. (1400). A lexical critique of Sheikh Abd al-Haqq Muhaddith Dehlavi's translation of Futuh al-Ghayb: A focus on the semantic-lexical level of Garces's model. *Pazhūhish'hā-yi Tarjumah dar Zabān va Adabīyāt-i 'Arabī*, 11(24), 329–354. [in Persian]
- Haffaz, H. (2009). *Translating ethnographic culture in Mouloud Feraoun's novels The poor man's son and The steep paths* [Master's thesis, Jāmi'at Mantūrī]. [in Arabic]
- Ladmiral, J.-R. (1400). *Propositions on translation* (F. Mirzaebrahim Tehrani & R. Khalasi, Trans.). Lūgūs. [in Persian]
- Mahdipur, F. (1390). Jean-Rene Ladmiral: Propositions for confronting translation problems. *Kitāb-i Māh-i Adabīyāt*, 5(51), 48–52. [in Persian]
- Moharrari, L. (1393). The logic of the void in cultural transfer: Examining the translatability of the semantic system of Persian poetry. *Sūrah-yi Andīshah*, (74–75), 213–218. [in Persian]
- Nahj al-Balagha*. (n.d.).
- Palumbo, G. (1391). *Key terms in translation studies* (F. Farahzad, Trans.). Nashr-i Qaṭrah. [in Persian]
- Sayyid Radi. (1374). *The never-setting sun of Nahj al-Balagha* (A. Maadikhah, Trans.). Nashr-i Zarrah. [in Persian]
- Sayyid Radi. (1378). *A translation of Nahj al-Balagha* (M. Zamani, Trans.; 12th printing). Intishārāt-i Nabavī. [in Persian]
- Shairi, H. R., & Ashtari, B. (1394). An analysis of meaning-making in translation and the value system of discourse from the perspective of sociocultural and inherent connotations. *Muṭāla'āt-i Zabān va Tarjumah*, 48(2), 27–48. [in Persian]
- Shuttleworth, M. (1385). *A descriptive dictionary of translation studies terminology* (F. Farahzad & G. Tajvidi, Trans.). Yaldā Qalam. [in Persian]
- Zand Rahimi, M. (1396). A comparative study of interpretive additions in five contemporary Persian and English translations. *Zabān'pazhūhī*, 10(29), 117–149. [in Persian]